

10. Kaupunginarkisto

Vuosi 1965 oli merkkivuosi Helsingin kaupunginarkiston vaiheissa. Tällöin tuli kulu-neeksi 20 vuotta sen toiminnan alkamisesta ja tällöin se myös sai haltuunsa sitä varten suunnitellut ja rakennetut tilat kaupungin vastavalmistuneessa Kallion virastotalossa.

Jo v. 1929 kaupungin tilastotoimisto teki esityksen kunnallisen keskusarkiston perustamisesta pääkaupunkiin. Tämä, samoin kuin seuraavalla vuosikymmenellä tehty uusi aloite, raukesivat kuitenkin tuloksettomina.

Kaupunginarkiston perustamiskysymys otettiin uudelleen harkittavaksi v. 1942, jolloin kaupunginhallitus asetti komitean laatimaan ehdotusta toimenpiteiksi, joita v. 1939 annettu laki julkisista arkistoista täytäntöönpanoasetuksineen edellytti. Komitea päätyi tulokseen, että kaupungin asiakirjoja varten tarvittiin omat arkistosuojat, joihin voitaisiin vastaanottaa kokonaan hoidotta jääneet ja virastojen hallussa olevat vanhimmat asiakirjat. Virastojen ja laitosten hallussa arvioitiin jo tuolloin olleen arkistoaineistoa ainakin 10 000 hyllymetriä.

Komitean ehdotus tuli ratkaisuvaiheeseen marraskuussa 1944, jolloin kaupungin oli valmistauduttava vastaanottamaan siihen liitettävien, kokonaan lakkautettavien kuntien arkistot. Kaupunginarkisto aloittikin toiminta-

tansa v. 1945 varsin vaikeissa olosuhteissa. Arkistokäyttöön sopivien säilytystilojen puutteen vuoksi oli turvauduttava eri puolilla kaupunkia sijainneisiin tilapäisvarikkoihin. Tällainen palo- ja kostumisvaaran vähentämiseksi suoritettu hajasijoitus aiheutti kuitenkin monenlaisia hankaluuksia ja ajanhukkaa kaupunginarkiston harvalukuiselle henkilökunnalle.

Kaupunginarkiston uudet huone- ja varastotilat sijaitsevat Kallion virastotalon yhteydessä kolmessa eri ryhmässä. Ylimpänä ensimmäisessä kerroksessa ja siihen liittyvässä yksikerroksisessa siipirakennuksessa ovat ikkunoilla varustetut toimistohuoneet, tutkijain huone sekä kaksi arkistojen järjestelyhuonetta. Samassa kerroksessa on lisäksi ikkunatonta huonetilaa, johon on sijoitettu mm. kaupunginarkiston käsikirjasto.

Varsinaiset arkistotilat sijaitsevat virastotalon alla olevissa kellaritiloissa. Ne jakaantuvat kahteen ryhmään, ns. kellari- ja kallioarkistoon. Kellariarkisto käsittää kahdeksan arkistohuonetta eli makasiinia, joiden jokaisen lattiapinta-ala on n. 210 m². Kaksi mainituista sekä lisäksi neljä pienempää huonetta, yhteispinta-alaltaan n. 700 m², kaupunginarkisto on toistaiseksi luovuttanut virastotaloon tilapäisesti sijoitettujen virastojen käyttöön. Kallioarkisto sijaitsee kauimpana toi-

mistotiloista ja sisältää viisi osastoa yhteispinta-alaltaan n. 800 m². Maanalaisilla arkistotiloilla on viraston sisäinen hissiyhteys toimistokerroksen kanssa.

Arkistotilojen sisustamiseen on käytetty sekä liikkuvia taaja- että kiinteitä normaali-hyllystöjä. Kallioarkisto on kokonaan varustettu käsikäyttöisillä taajahyllystöillä (ns. Concentra-hyllyt). Kellariarkistossa on kolmeen huoneeseen asennettu sähkökäyttöiset taajahyllystöt (ns. Compactus-hyllyt). Loput arkistovarastoista on sisustettu kiinteillä normaali-hyllystöillä, jotka ovat osaksi teräs-, osaksi puurakenteisia. Parhaillaan kaupunginarkiston käytössä on kaikkiaan n. 14 000 hyllymetriä asiakirjain säilytystilaa. Tähän eivät sisälly ne varastotilat, jotka kaupunginarkisto on toistaiseksi luovuttanut virastotaloon tilapäisesti sijoitettujen virastojen käyttöön. Lisätilantarve voidaan lähitulevaisuudessa tyydyttää asentamalla tarpeen mukaan liukuhyllyt kaikkiin arkistohuoneisiin, jolloin säilytystila lisääntyy, säilytettävän arkistoaineiston koosta riippuen, n. 21 000—22 000 hyllymetriin.

Henkilökunta. Kertomusvuoden aikana kaupunginarkiston henkilökunnassa ei tapahtunut merkittäviä muutoksia. Arkistonhoitajat ym. toimihenkilöt olivat samat kuin edellisenä vuonna. Pätevän hakijan puutteessa jatkuvasti avoinna ollut amanuenssin virkaa hoiti virkaatekevänä toim.hoit. Aino Soura. Henkilökuntaan kuuluivat lisäksi tilapäisinä kaksi arkistojärjestäjää, arkistoapulainen sekä vahtimestari.

Lisäpätevyyden hankkimiseksi omien virastojen arkistojen hoitajina olivat kaupunginarkistossa harjoittelutehtävissä rakennusviraston ja sähkölaitoksen arkistonhoitajat sekä toimistoapulainen lastensuojeluvirastosta ja ulosottovirastosta. Kaupunginarkistossa oli kertomusvuoden aikana harjoittelijoina kaksi toimistokoulun oppilasta.

Kaupunginarkistonhoitaja ja arkistonhoitajat osallistuivat 18.—19.2. Kaupunkiliiton järjestämille arkistopäiville Helsingissä.

Toiminta kunnallisena keskusarkistoviranomaisena

Esityksiä tehtiin kaupunginhallitukselle mm. seuraavista asioista: tilapäisen arkistoapulaisen palkkaamisesta kaupunginarkistoon; avoinna olevan amanuenssin viran hoitamisesta; tilapäisen apulaisvahtimestarin palkkaamisesta; mikrofilmien tallettamisesta Valtionarkistoon; vahtimest. Eino Parkkalin oikeuttamisesta pysymään virassaan vielä vuoden eläkeikään tultuaan. Lisäksi tehtiin Kallion virastotalon rakennustoimikunnalle esitys ns. kallioarkiston turvallisuuden tehostamisesta vesivahinkojen torjumiseksi sekä hankintatoimistolle alkusammutuskalusteiden hankkimisesta kaupunginarkistoon ja kiinteistöviraston talo-osastolle arkiston ulko-oven vahvistamisesta.

Lausuntoja annettiin mm. kaupunginhallitukselle vapaasta kesälauantaista; arkistoamanuenssin viran täyttämisestä ja arkistonhoitajan viran perustamisesta lastensuojeluvirastoon sekä elintarvikekeskukselle ruokailusta Kallion virastotalon ruokalassa.

Virastojen ja laitosten arkistonhoitoon kohdistuva valvonta. Kallion virastotaloon siirtyvien virastojen arkistot tarkistusmitattiin tilan varaamiseksi niiden vanhimmille, suoraan kaupunginarkistoon siirrettäville osille. Satamalaitoksen arkistossa suoritettiin tarkastus ja laitosta kehoitettiin ryhtymään toimenpiteisiin arkistojärjestäjän viran perustamiseksi. — Arkiston järjestämiskaavat laadittiin kiinteistöviraston kansliaosaston ja Kivelän sairaalan taloustoimiston arkistojen varten. Ohjaustoimintaan liittyi edelleen opastus, jota teoreettisen arkistotiedon ja käytännöllisten järjestelytehtävien muodossa annettiin kaupunginarkistoon määrätuille, eri virastojen arkistohoidosta vastaaville viranhaltijoille, samoin kuin ne arkistonhoitoa ja Helsingin historiaa koskevat luennot, jotka kaupunginarkiston arkistonhoitaja Sirkka Impola piti toimistoteknisillä ja kunnallishallinnon kursseilla sekä toimistokoulussa.

Toiminta asiakirjavarikkona
ja tutkimuslaitoksena

Asiakirjasiirot ja arkiston kasvu. Muuton aiheuttamista vaikeuksista huolimatta vastaanotettiin asiakirjoja seuraavilta virastoilta ja laitoksilta: kaupunginkanslia, holhouslautakunta, kaupunginhallituksen asiamiestöimistö, sairaalavirasto, Marian ja Auroran sairaalat, Kustaankartanon vanhainkoti, huoltovirasto, rakennusvirasto, sähkölaitos, Helsingin työvoimapiiri, kaupunkisuunnitteluvirasto (asemakaavaosaston kortisto ja kaupunginosa koskevat pääpiirustukset 201—5529), kaasulaitos (mikrofilmejä), kaupunkimittausosasto (mikrofilmejä). Kaupunginvaltuuston pöytäkirjojen mikrofilmausta jatkettiin vuosien 1907—1911 osalta. Valtionarkistoon talletettiin kaupunginarkiston asiakirjoista otettuja mikrofilmejä 70 rullaa. — Lisäksi vastaanotettiin talletuksena Haagan huvilanomistajain yhdistyksen asiakirjoja ja lahjoituksena Porvoon museolta Helsingin kaupungin henkikirjoja v. 1812—1871 (epätäydellinen sarja).

Kaupunginarkiston kokoelmat lisääntyivät v. 1965 n. 900 hyllymetrillä.

Sisäiseen toimintaan kuuluvat asiat. Virastoilta ja laitoksilta vastaanotettujen asiakirjojen luovutusluettelot tarkastettiin ja asiakirjat asetettiin paikoilleen. Asiakirjojen korjausta ja uudelleenkansiointia jatkettiin edelleen varsin suuressa määrin.

Seuraavien virastojen, laitosten sekä viranomaisten kaupunginarkistossa olevat arkistot järjestettiin kokonaan: Munkkiniemen kansakoulu, puutarhalautakunta, satamarakennusvaltuuskunta, satamaradan rakennushallitus, Toivonkoti, työ- ja vaivaistalon rakennustoimikunta sekä XV Olympia Helsinki 1952 yhdistyksen kahdenkymmenenkolmen eri toimikunnan, osaston, toimiston ja jaoston arkistot.

Käsikirjaston hankintaluetteloon merkittiin uusia kirjoja yhteensä 505 kpl. Osa niistä

ostettiin, osa siirrettiin kaupunginkansliasta tai saatiin lahjoituksina. Painotuotteita lahjoittivat: leht. Matti J. Castrén; fil.maist. Sirkka Impola; fil.tri Gunvor Kerkkonen; fil.tri Sylvi Möller; fil.tri Per Schybergson; Stockholms stadsarkiv (Tukholma); Stockholms stadskollegium (Tukholma); Svenska stadsförbundet; Rigsarkivet (Kööpenhamina); Landsarkivet for Sjaelland mm.; Valtionarkisto; Liikearkistoyhdistys; Suomalainen Tiedeakatemia; Suomen Historiallinen Seura; Suomen Kirkkohistoriallinen Seura; Suomen sukututkimusseura; Suomen Meripelastusseura; Kalevalaseura; Helsingin toinen lyseo; Stockmann ja Osuusliike Elanto.

Kirjeenvaihto sekä arkiston ja kirjaston käyttö. Saapuneita kirjeitä merkittiin diaariin 271 (ed. v. 224) ja lähetettyjä 104 (95). Jäljennöksiä, todistuksia ja kirjallisia selvityksiä annettiin 70 (51). Tutkijain käyntejä ja tiedusteluja merkittiin 856, johon tulevat lisäksi Liikearkistoyhdistyksen arkistonhoitokurssin 31 osanottajaa, Arkistoyhdistyksen 54 jäsentä sekä lukuisasti yksityishenkilöitä, jotka ovat käyneet tutustumassa uusiin arkistotiloihin ja niiden sisustukseen.

Virastoille ja laitoksille lainattiin yhteensä 691 (970) asiakirjaa. Sairaaloille lainattiin lisäksi 3 609 (4 239) asiakirjaa sekä tutkijahuoneessa käytettäväksi 300 asiakirjaa. — Erilaisia pääasiassa puhelimitse hoidettuja selvityksiä annettiin 137. — Kirjastosta lainattiin tutkijoiden käytettäväksi 383 nidettä (elo-joulukuun aikana).

Tulot ja menot. Kaupunginarkiston ainoat tulot, annetuista todistuksista ym. perittävät lunastusmaksut, nousivat kertomusvuonna 12.60 (41) mk:aan sekä menot, tilityserät mukaanluettuina 352 089 (254 437) mk:aan. Kallion virastotaloon muuton johdosta arkistolle lisäksi myönnettiin n. 30 000 mk muutokustannusten suorittamiseen sekä yhteensä 211 938 mk arkistohyllystön ja erilaisten kalustoesineiden hankintaan.